

Sinemada Yavaşlığın Estetiği: Yavaş Sinema Kavramıyla *Goodbye, Dragon Inn* (2003, Ming-liang) Filmini Düşünmek

The Aesthetics of Slowness in Cinema: Contemplating *Goodbye, Dragon Inn* (2003, Ming-liang) Through The Concept of Slow Cinema

Aziz Barkın Kadioğlu¹

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 13.11.2023 | Kabul Tarihi: 06.12.2023

Özet

Modern toplumda yaşamın endüstriyelleşen ve kentleşen yapısının hızlı akışına karşı önem kazanan “yavaşlık” olgusu, tüketim kültürünün beraberinde getirdiği sorunlara bir tepki niteliği taşımaktadır. “Slow Food”, “Slow City” ve “Slow Media” gibi yavaşlığı bir yaşam biçimi olarak sahiplenen hareketlerle birlikte düşünüldüğünde kavramın kültürel ve toplumsal olarak gelişkin bir ideolojik altyapıya sahip olduğu söylenebilir. 1980’lerin sonundan itibaren Petrini ve Berthelsen’in çalışmalarıyla literatürde daha da görünür hale gelen yavaşlık olgusu özellikle 60’lı yıllar modern sinema anlatılarıyla başlayan ve günümüze uzanan tarihsel bir aralıkta sinematografik tercihler aracılığıyla sinemada da görülmeye başlamıştır. 1980’li yılların sonundan itibaren çeşitli yönetmenler, ana akım sinemaya meydan okuyan yeni bir sinema dilini benimseyerek “yavaş sinema” adı verilen benzerlikler alanı etrafında bir araya gelmeye başlamışlardır. Yavaşlığın seyircinin zaman ile hareketi daha yavaş bir hızda algılamasına olanak tanıyarak, seyircileri düşünmeye ve film evrenine katılmaya davet ettiği ifade edilebilir. Tarr, Akerman, Angelopoulos, Tarkovski ve Bresson gibi yönetmenlerin öncülüğünü yaptığı yavaş sinema, günümüzde Weerasethakul, Zhangke, Hsiao-hsien, Costa, Ming-liang ve Nuri Bilge Ceylan gibi hem ulusal hem de uluslararası kapsamda öne çıkan birçok isimle birlikte tartışılmaktadır. Bu çalışmada yavaş sinemanın öne çıkan isimlerinden biri olan Tsai Ming-liang’ın *Goodbye, Dragon Inn* (2003) filmi, sinematografik nitelikleri incelenerek yavaş sinema kavramı bağlamında analiz edilmiştir. Sonuç olarak incelenen filmin biçimsel ve anlatısal özelliklerinin yavaş sinema kavramıyla ortaklıklar taşıdığı görülmüş, kapanmakta olan bir sinema salonunu mekân olarak seçmesiyle ise seyir deneyiminde yaşanan değişimlere ilişkin bir söylemde bulunduğu ortaya koyulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Yavaş Sinema, Estetik, Modernist Sinema, Tsai Ming-liang, Goodbye Dragon Inn*

Abstract

The concept of "slowness" which has gained significance in response to the rapid pace of industrialized and urbanized modern society, can be seen as a reaction to the challenges posed by consumer culture. When examined in conjunction with movements that embrace slowness as a way of life, such as "Slow Food," "Slow City," and "Slow Media," it becomes evident that this concept has developed a rich cultural and social ideological framework. The notion of slowness, which has garnered increasing attention in literature since the late 1980s, particularly through the works of Petrini and Berthelsen, has also found its way into the realm of cinema. This cinematic trend, often referred to as "slow cinema," is characterized by deliberate cinematographic choices. It can be traced back to the cinematic narratives of the 1960s and continues to influence contemporary filmmaking. Since the late 1980s, various filmmakers have converged under the banner of "slow cinema," adopting a new cinematic language that challenges the conventions of mainstream cinema. Slowness, in this context, affords the audience a unique opportunity to perceive time and movement at a more deliberate pace, inviting viewers to engage in deeper contemplation and immerse themselves in the film's universe. Slow cinema, championed by directors such as Tarr, Akerman, Angelopoulos, Tarkovski, and Bresson, has evolved to encompass a diverse array of internationally renowned filmmakers, including Weerasethakul, Zhangke, Hsiao-hsien, Costa, Ming-liang, and Nuri Bilge Ceylan. In this study, the film *Goodbye, Dragon Inn* (2003) by Tsai Ming-liang, one of the prominent figures in slow cinema, has been analyzed within the framework of the concept of slow cinema by examining its cinematographic qualities. As a result, it has been observed that the formal and narrative features of the examined film share commonalities with the concept of slow cinema, and it has been revealed that the film, by choosing a closing cinema as its setting, articulates a discourse regarding the changes in the viewing experience.

Keywords: *Slow Cinema, Aesthetic, Modernist Cinema, Tsai Ming-Liang, Goodbye Dragon Inn*

¹ Arş. Gör., Beykent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Radyo, Televizyon Ve Sinema Bölümü, azizbarkinkadioglu@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3640-3146

Giriş: Yavaş Sinema Kavramında Tarihçe, Tanımlamalar ve Tartışmalar

Sinemada yavaşlık, sinema tarihi boyunca farklı akım ve hareketlerin belirleyici bir özelliği olarak öne çıksa da bu kavram son 20 yılda eşi görülmemiş kritik bir değer kazanmıştır. “Yavaş sinema” veya “yavaşlığın sineması” kavramını ortaya atan ilk araştırmacı Fransız film eleştirmeni Michel Ciment olmuştur. 2003 yılında 46. San Fransisco Film Festivali’nde bir konuşma yapan Ciment, modern sinemada özellikle 1980’lerden itibaren “*video oyunları dünyasına çok benzeyen, parça parça sesler ve görüntüler üretme eğilimi*” olarak tanımladığı bir üretim anlayışının ortaya çıktığını, bu anlayışın ise izleyicinin dünyadan soyutlanmasını, çevredeki gerçekliğin daha az farkında olmasını ve duyguların duyarsızlaşmasını güçlendirdiğini ifade etmiştir (Ciment, 2003).

Ciment’e göre seyircinin maruz kaldığı ses ve görüntü bombardımanına karşı çıkan bir dizi yönetmen bu duruma yavaşlığı öne çıkararak, düşündüren bir sinema aracılığıyla tepki göstermişlerdir (Ciment, 2003) Theodoros Angelopoulos, Nuri Bilge Ceylan, de Oliveira, Béla Tarr, Abbas Kiarostami, Tsai Ming-liang, Hou Hsiao-hsien, Aleksandr Sokurov gibi yönetmenleri teknoloji fetişizmine karşı duran isimler arasında gösteren Ciment, Stanley Kubrick’i de Hollywood filmlerinin hızlılığına karşı yavaşlığıyla öne çıkan bir dizi filmi yönetmesiyle takdir etmektedir

2008 yılında ise Ciment’in konuşmasından yola çıkan Matthew Flanagan, *16:9* adlı bloğunda yayımladığı *Towards an Aesthetic of Slow in Contemporary Cinema* çalışmasıyla, yavaş sinema kavramının teorik çerçevesini genişletmiştir. Flanagan çalışmasında yavaş sinemanın genellikle aşırı uzun çekimler, merkezi olmayan ve abartısız öykü anlatım biçimleri içeren, sükûnete ve gündelik hayata yapılan belirgin bir vurguya dayalı olduğunu ifade etmiştir (De Luca & Jorge, N.B., 2016, s. 1) Flanagan’a göre yavaş sinemayı besleyen estetik anlayışı zamanı genişletmekte, genişletmekte, planın gerçeklik duygusunu temsil etme yeteneğini yenilemektedir. Bu durumu yaratan yegâne olgu, hız ve yavaşlık arasındaki farklılıktır. Hız, aceleci, parçalayıcı etkisiyle dikkatin dağılmasına neden olur, yavaş olan ise izleyicinin bakışını, tepkisini ve farkındalığını yoğunlaştırır, bu eylemler için zaman bırakır. Flanagan için yavaş sinema, ana akım sinemanın özellikle de Hollywood’dan çıkan üretimlerin hızına meydan okuyan bir tepkisellikle, dinginliğe ve sükûnete dayanan farklı bir anlatım biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Flanagan, 2008). Yavaş sinema ürünleri, izleyiciyi hız kültüründen geri çekilmeye, filmsel anlatı beklentilerimizi değiştirmeye ve fiziksel olarak daha bilinçli bir ritme uyum sağlamaya imkân tanımaktadır. Görsel ve işitsel bombardımandan kurtulmuş seyirci, yavaş sinema aracılığıyla örtülü kalan veya ima edilen ayrıntıları gözlemlemeye, uzun çekimlerin yarattığı zamansal boşluklar sırasında düşünmeye çağrılmaktadır.

2010 yılında ise yavaş sinema terimi çeşitli film eleştirmenleri ve sinefiller arasında tartışılmaya başlanmıştır. *Sight & Sound* dergisinin 2010 yılı Nisan sayısında Nick James tarafından yayımlanan *Passive-Aggressive* başlıklı yazı, yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Yazısında seyircinin değerli zamanının büyük bir bölümünü talep ettikleri için yavaş filmlerin eleştirel geçerliliğini ve politik etkilerini sorgulayan James, yavaş filmleri pasif agresif olarak tanımlamaktadır (James, 2010, s. 5). James’in yazısı, kısa sürede diğer medya kuruluşlarını, film eleştirmenlerini ve hatta akademisyenleri de kapsayan kamusal bir tartışmanın merkezine yerleşir. Steven Shaviro da yavaş sinemayı James’in eleştirilerine yakın bir tutumla “*uzun çekim, uzun plan, yavaş kamera hareketleri, seyrek diyalog kullanımı, son derece nostaljik ve geride kalmış bir klişe, bir tür standartlaşmış uluslararası tarz*” olarak gördüğünü ifade etmektedir (akt. De Luca & Jorge, N.B., 2016, s. 2). Öte yandan, *Unspoken Cinema* bloğunu yöneten ve yavaş sinema yerine “çağdaş düşündüren sinema” terimini tercih eden Harry Tuttle ise James’in yazısının hemen ardından, James’i “entelektüel karşıtı, endüstri yanlısı” olmakla suçlayan “*Slow films, easy life*” başlıklı bir yazı yayımlamıştır. Yavaşlığın sinemadaki anlamına ilişkin benzer bir tartışma da New York Times gibi gazetelerde yayımlanan yazılar aracılığıyla yaşanmıştır. Film eleştirmeni Dan Kois, New York Times’ta Mayıs 2011’de yayımlanan yazısında A.B.D.’li Kelly Reichardt gibi yönetmenlerin filmlerini “*yenmesi keyifli olmayan, nahoş, kültürel sebzeler*” olarak tanımlamakta, Tarkovsky’nin *Solaris* (1972) filminde uyuyakaldığını belirtip bu durumu filmin sıkıcılığına, tekdüzeliğine bağlamaktadır. Kois’in yazısına cevap, yine New York Times sayfalarında

gelmiştir. Film eleştirmenleri Manohla Dargis ve A. O. Scott, “*In Defense of the Slow and the Boring*” başlıklı yazılarıyla tartışmaya katılırlar (De Luca & Jorge, N.B., 2016, s. 2). Haziran 2011’de yayımlanan yazıda Dargis ve Scott, yavaş veya sıkıcı olarak tanımlanabilecek bazı filmlerden büyük zevk aldıklarını fakat ana akım sinemaya dahil filmlerde de Kois’in “kültürel sebze” tanımlamasına gönderme yaparak üzerine düşünebilecekleri “yiyecekler” bulabildiklerini ifade etmektedirler. Onlara göre sinemada “ilk karşılaşıldığında alışıldık gözükmeyen, nahoş tada sahip filmler” de dahil olmak üzere, çeşitli farklı tatlara ve tercihlere de yer vardır (Dargis, M. & Scott, A.O., 2011). Kois’in yazısından yola çıkarak yavaş sinema kavramı üzerine düşünen diğer yazarlar ise David Bordwell ve Kristin Thompson’dır. Temmuz 2011’de yayımlanan “*Good and Good For You*” başlıklı yazıda Kois’in sıkıcı ve tekdüze olarak tanımladığı filmleri ve yönetmenleri savunan yazarlara göre Kois’in izlerken uyuyakaldığı bu eserler bir sahnenin uzay ve zamandaki izdüşümünü yeni bir şekilde kavramaya davet etmektedir. Bu filmlerde yaratılan dünya, ayrıntıları ve uzamlarıyla yalnızca bir hedefe doğru hızla ilerleyen karakterlerin arka fonu değil, başlı başına değerli bir unsur olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır. Yeni bir seyir deneyimi sunan eserler, izleme alışkanlıklarını da değiştirerek seyircinin izleme becerilerini beyaz perde dışındaki hayata da aktarmasını sağlayarak içinde yaşadığımız dünyaya yeni bir yolla bakmaya da teşvik etmektedirler (Bordwell & Thompson, 2011).

Yavaş sinema kavramı üzerine yürütölen tartışmalar sinema estetiği ve politikası bağlamında sürdürölmeye devam edilirken, bu tartışmaların yarattığı araştırma ve tanımlama ihtiyacı sebebiyle literatürde kavrama ilişkin çalışmaların yayımlanmasının da önünü açmıştır. Örneğin, Flanagan’ın ‘*Slow Cinema*’: *Temporality and Style in Contemporary Art and Experimental Film* başlıklı doktora tezi, Ira Jaffe’nin 2014’te yayımlanan *Slow Movies: Countering the Cinema of Action*, Song Hwee Lim’in *Tsai Ming-liang and a Cinema of Slowness* (2014) ve Lutz Koepnick’in *On Slowness: Toward an Aesthetic of the Contemporary* (2014) eserleri ile Emre Çağlayan’ın 2018 yılında yayımlanan eseri *Poetics of Slow Cinema: Nostalgia, Absurdism, Boredom*, yavaş sinema kavramını literatüre kazandıran, kavram üzerine gelişkin yorumlar ve analizler sunan önemli çalışmalardır. Simon Sağlamoğlu’nun 2018 tarihli *Yavaş Sinemada Özne/Beden Temâsâsı*, Kurtuluş Özyazıcı’nın 2019 tarihli *Nuri Bilge Ceylan ve Yavaş Sinema*, Betöl Usta’nın 2023 tarihli *Bilişsel Film Kuramı ve Yavaş Sinema: Nuri Bilge Ceylan Sinemasında Mizansen ve Karakterlerin Sinemetrik Ölçümü* başlıklı yüksek lisans tezleri de kavrama ilişkin ölkemizde de önemli çalışmalar üretildiğinin altını çizmektedir.

Bu çalışma yavaş sinema kavramına ilişkin tanım ve tartışmaları Türkçe literatüre kazandırmayı amaçlamakta, yavaş sinemanın biçimsel ve anlatsal niteliklerini Tsai Ming-liang’ın yönettiği *Goodbye, Dragon Inn* (2003) filminin sinematografik olarak incelenmesiyle ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Çalışmada ilk olarak yavaş sinema kavramının tarihçesi ve kültürel kökenleri incelenecektir. İncelemenin ardından yavaş sinemanın kuramsal kaynaklarına odaklanılacak, bir ortaklıklar alanı olarak tanımlanan yavaş sinemanın sinematografik nitelikleri tespit edilecektir. Çalışmanın devamında ise Ming-liang sinemasının genel özellikleri belirlenecek ve yönetmenin sinemasıyla yavaş sinema kavramı arasındaki bađ ortaya konulacaktır. Son olarak yönetmenin *Goodbye, Dragon Inn* filmi yavaş sinema kavramı bağlamında incelenecektir. Kapanmakta olan bir sinema salonunu merkezine alarak geleneksel seyir deneyimlerinin yok oluşuna işaret eden filmin yavaş sinemayı ortaya çıkaran düşünsel kaynaklarla örtüşmesi ve filmin yavaş sinemanın biçimsel-anlatsal niteliklerini görünür kılmaması filmin sečilmesinde önemli bir unsurdur.

1. Yavaş Sinemanın Kültürel Kökenleri

2003 yılında Ciment’in yaptığı konuşmayla başlayan ve 2010 yılından itibaren hakkında önemli tartışmalar gerçeşitirilen yavaş sinema, her ne kadar literatüre yeni kazandırılmış bir tanım olarak görölebilsede kavrama ilişkin önemli tarihsel ve kültürel köklerin izi modern sinemanın doğuşuna kadar sürölebilmektedir. Hem yavaş hem de yavaş sinema kavramı, endüstriyelleşme hamleleriyle doğrudan bağ kurmaktadır. Endüstriyelleşen ve aynı zamanda küreselleşen dünyada yavaş olana, düşünme ve analiz etme zamanlarına, “ölü zaman”lara ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Ciment’in belirttiği gibi düzenli bir görsel ve işitsel bombardımana maruz kalan bireyin aynı zamanda zaman kavramının da

çözünmeye uğradığını derinden hissettiği söylenebilir. Bilgiye ulaşım sürelerinin azalması, teknolojik gelişmeler sebebiyle fiziksel ve zihinsel mesafelerin kısalması gibi her ne kadar olumlu, faydalı görülebilecek süreçler yaşansa da bu durumun yarattığı birtakım sorunların varlığından da söz edilebilmektedir. Bilgiye ulaşım süresi kısalmıştır, ancak bilgiye ulaşma süreci internet teknolojilerinin gelişkinliği neticesinde gerekli ya da gereksiz birçok içeriği barındırması nedeniyle dikkat dağıtan, araştırma yolunu unutturan bir karmaşıklığa dönüşmüştür. Sinemada olduğu gibi sanal mecrada da görsel ve işitsel olarak yaşanan bombardıman, bireyin odaklanma sürecini baltalamaktadır. Yollar, mesafeler kısalmıştır ancak sosyal yaşam da yine aynı bombardımana maruz bırakılarak yapay gözükken ilişkiler ağına indirgenir hale gelmiştir. Birbirini fiziksel olarak tanımayan bireyler sosyal medya aracılığıyla iletişime geçmekte, ancak ilişkiler yüzeysel, sınırlı kalmaktadır. Anonim kullanıcı kavramıyla birlikte gerçek kişiliğinden uzaklaşmayı tercih eden bireyler gerçek yerine sanal, kurmaca kişilikler edinerek etkileşim sağlamaktadır. Benzer şekilde beslenme yöntemleri değişmeye başlamış, hızlı, çabuk tüketilebilen ancak insan sağlığı açısından olumsuz sonuçlara da neden olabilecek fast-food kültürü topluma yayılmıştır. Tüm bu etmenler aracılığıyla insanın, birey olma özelliğini yitirmeye başladığı, düşünmeye ve sorgulamaya vakit ayırmadan yalnızca tüketime odaklanan yeni bir yaşam stilini benimsediği ifade edilebilir.

Bu olgular üzerinden gündelik yaşama yeniden baktığımızda, tartışmaların merkezi noktasında hız ve hızlılık kavramlarının yer aldığı açıkça görülebilmektedir. 2003 yılında Ciment'in açıklamalarıyla başlayan yavaş sinema tartışmalarında da özellikle hızın kültürle kurduğu ilişki merkezde olmuş, yavaş sinema kavramının tanımlanmasında da büyük rol almıştır. Bu nedenle, yavaş sinemanın kültürle kurduğu bağın izinin hızlılık ve yavaşlık karşıtlığı üzerinden sürülebilmesi olasıdır. Endüstriyelleşmenin getirdiği hızlılık aracılığıyla yaşanan kültürel çözülme haline ilişkin aralarında yavaş sinemanın da bulunduğu çeşitli muhalefet kanalları bulunmaktadır. Bunlar arasında göze çarpan olgu 1980'lerin sonunda İtalya'da başlayan Slow Food (Yavaş Yemek) hareketidir. Fast-food zincirlerine doğrudan bir karşı koyuş olarak, yerel mutfakların zengin tarihini beslemek ve bölgesel ürünlerin üretim – tüketim kültürünü canlandırmak amacıyla ortaya çıkan hareket, uzak mesafeli ticaret aracılığıyla taşınan ürünlerin ulaşım süresini azaltmayı tercih edip yerel ürünleri kullanmasıyla, ürünün tazeliğini beslenmenin en önemli unsuru olarak kodlamaktadır. Harekete göre yemeğin yavaş hazırlanıp pişirilmesi hem gıdanın besin değerini korumakta hem de verimli, sağlıklı, ekolojik ve ekonomik bir yaşam biçimi sunmaktadır (Çağlayan, 2018, s. 8).

“Yavaş” terimi, “yavaş şehir”, “yavaş medya”, “yavaş seyahat” gibi bir dizi hareket için de belirgin bir tanımlama haline gelmiştir (De Luca & Jorge N.B, 2016, s. 3). Slow Food hareketinde olduğu gibi bu kavramlar da modern hayatın hızlılığına farklı alanlarda tepki koyan, muhalefet eden hareketlerin varlığını imlemektedir. De Luca ve Jorge'ye göre yavaş sinema kavramsal olarak oldukça yeni bir olgudur ancak aynı zamanda “*zamansal yapıları geç kapitalizmin hızlandırılmış temposundan kurtarmak amacı taşıyan çok daha büyük bir sosyokültürel hareketle*” bağ kurmaktadır (2016, s. 3). Yavaş sinema kavramı yenidir, ancak yavaş sinemanın zeminini belirleyen etmenler aynı zamanda endüstriyel topluma karşı koyan daha güçlü bir muhalefetin de temel çıkış noktalarıdır. Bu nedenle yavaş sinema fikrinin aslında daha köklü bir ideolojik altyapının uzantısı olduğu söylenebilir. Dywer ve Perkins'e göre yavaş kültürünün ideolojik altyapısı, yavaş sinema kavramını küresel yavaş hareketleriyle uyumlu olarak medya ve iletişim kanalları aracılığıyla tüketme kültürünü, dikkat dağınıklığını ve faydacılığı teşvik eden “hızlı” bir kültürün panzehri olarak sunmaktadır. Yavaş sinemanın zamanı kullanma biçimi, bu doğrultuda izleyicinin film aracılığıyla daha derin düşünsel süreçler yaşamasını pekiştiren teorik bir düşüncenin zeminini oluşturur (Dywer & Perkins, 2018, s. 105). Nagib de yavaş sinema fikrinin, siyasi bir altyapıyı içinde taşıdığını vurgulamaktadır. Yavaş sinema, kendisini karşısında konumlandığı bir “hızlı sinema”nın varlığını öne sürmektedir. Nagib için “*hızın metalaştırılmasının yemek yemekten güzel bir manzaranın keyfini çıkarmaya kadar en temel zevklerimizden meyvelerini acımasızca yok ettiği bir zamanda, akılsız tüketimciliğe karşı bir panzehir olarak yavaşlığı savunmak*” oldukça mantıklı gözükmektedir (2016, s. 26).

2. Yavaş Sinemanın Kuramsal ve Sinematografik Özelliklerine Genel Bir Bakış

Yavaş sinema tartışmaları her ne kadar 2010 yılından itibaren gündeme gelmiş gibi gözükse de aslında tartışmalar aracılığıyla kavramın tanımlanmasında öne çıkan özellikler, sinema tarihi kadar eskidir. Çağlayan'a göre yavaş sinemanın estetiği, endüstriyellemeye karşı verilen bir tepki olarak 2000'li yıllardan itibaren yoğunlaşan ancak öncesi de bulunan tarihsel bir sinema soy ağacından doğmaktadır. Çağlayan, yavaş sinema estetiğini ortaya çıkaran güncel olguları, "film tüketimindeki değişimler (uluslararası film festivalleri), teknolojik gelişmeler (analoğun çöküşü ve dijitalin yükselişi) ve izleyici talepleri (gişeye dayalı ana akım sinema kültürü ve buna verilen çeşitli tepkiler)" olarak sıralamaktadır (2018, s. 9).

Benzer şekilde Lim de 2014'te yayımladığı çalışmasında Batılı film eleştirmenlerinin son on yılda filmlerde yavaşlık olgusu üzerinde düşünmeye başladıklarını ifade etmektedir. Sinema tarihinin herhangi bir döneminde yavaş olarak nitelendirilebilecek filmler belirlemenin mümkün olduğunu ifade eden Lim, buna rağmen yavaş sinemanın 21. yüzyılın başında ortaya çıkan, büyük ölçüde çağdaş bir fenomen olduğunu ileri sürmektedir. Lim'e göre hem söylem yenidir hem de yavaş sinema çerçevesinde film üreten yönetmenlerin listesi yapıldığında açık bir şekilde çağdaş isimler ön plana çıkmaktadır (2014, s. 13).

Yavaş sinema üzerine yapılan çalışmalarda, modernist sinema kavramının öne çıktığı görülmektedir. Özellikle André Bazin'in yazılarında kavrama ilişkin önemli bir tarihsel bağlamın varlığından söz edilebilir. Yavaş sinema tartışmalarında kavramı tanımlayan özellikler arasında öne çıkan tek ve uzun çekimlerin izleyicide yarattığı etkinin estetik analizi Bazin'in yorumlarında bulunmaktadır. Plan-sekans olarak da tanımlanan uzun çekim Bazin'e göre ekonomik ve basit bir işlemdir. Ancak bu işlem basit olmasına rağmen seyircinin görüntüyü algılamasında oldukça etkilidir. Zira uzun çekim, zaman ve mekânı film evreninde kesintiye uğratmadan devamlılık içerisinde izleyiciye aktarması nedeniyle gerçeklik etkisini artırmaktadır. Kamera, olayları gerçek zamanlı kaydetmekte, çekimin zamanı olayın zamanıyla eş zamanlı hale gelmektedir. Bazin için alan derinliğinin de kullanımıyla film evreni içerisinde yer alan obje ve karakterlerin daha net ve gerçekçi görüntüleri seyirciye ulaşmakta, sahneler derinlik kazanmaktadır. Sürecin sonunda uzun çekimin olayları gerçek zamanlı olarak kaydetmesi sebebiyle yarattığı düşünme anları ve alan derinliğinin artırdığı gerçeklik hissiyle birlikte seyirci edilgen bir rolden etken bir role geçer. Son olarak kurgu da görünmez hale gelir, seyirci görüntüleri bir kılavuz eşliğinde takip eder gibi izlemek zorunda bırakılmaz ve seyir deneyimine aktif olarak katılır (2011, s. 50-51). Dywer ve Perkins de Bazin'in izleyicinin aktif kılınmasına ilişkin anlayışının, yavaş sinema tartışmalarında kilit noktada durduğunu ifade etmektedirler. Yavaş sinemanın tefekküre dayalı, izleyici bağlamında yaratıcı düşünmeyi besleyen, odaklanmayı, hızdan ve dikkat dağımlığından uzaklaşmasını sağlayan yönleri, Bazin'in görüşleriyle örtüşmektedir (2018, s. 105). Orr ise tek veya genel çekimin ya da geniş perde kullanımının Bazin'in ifade ettiği estetik değerin dışında hayatın günlük rutininde yaşanan olayları olay örgüsünün gelişimi içinde olduğu kadar kendi içlerinde de anlam taşıyacak biçimde çerçeve kullanımını da sağladığını ifade etmektedir. Orr'a göre kurulan bu çerçevede olay imajlarının önemli ya da önemsiz oluşu, izleyicinin kendi kararına bağlıdır (1997, s. 42-43). Bu nedenle, her iki yazarın da Dywer ve Perkins'in dikkat çektiği, yavaş sinema tartışmalarında kilit noktada duran izleyicinin seyir sürecinde aktif kılınması olgusunun altını çizdiği ifade edilebilir.

Bu noktada, kuramsal olarak yavaş sinemanın kendisini olmasa da modernist sinemada hız ve yavaşlık arasındaki gerilimi inceleyerek yavaş sinemanın ortaya çıkışındaki kuramsal kökenleri imleyen Deleuze'ü de hatırlamak gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nı sinema tarihinde ayırıcı bir olgu olarak ele alan Deleuze, *Hareket-İmge* ve *Zaman-İmge* çalışmalarında savaş öncesi sinemanın eylem ve hareket-imgenin sineması olduğunu, savaş sonrası modern sinemayı ise durgunluk ve zaman-imge kavramlarının karakterize ettiğini savunmaktadır. Deleuze için hareket-imge ve zaman-imge kavramları zamanı temsil etmenin iki farklı biçimini ortaya koymaktadır. Hareket-imgede zaman montaja bağlı olduğu ve hareket-imgelerden türediği ölçüde dolaylı bir temsilin nesnesi olarak kalırken, zaman-imgede ise doğrudan perdeye yansıyan "en saf haliyle" biraz zamanın kendisidir (aktaran Lim, 2014, s. 17). Rodowick'ten aktaran Lim'e göre Deleuze yaptığı ayırımın zaman-imgenin belirginleştiği modern

sinemanın, hareket-imgenin belirlediği klasik sinemadan daha değerli olduğuna dair bir önerme olmadığını ve zaman-imgenin daha gelişkin bir zaman temsiline doğru ileri bir adım olarak görülemeyeceğini hatırlatırken aynı zamanda, modern sinemayı yaratan en büyük ayrımın, zamanın artık hareketten kaynaklanmaması olduğunu da vurgulamaktadır (aktaran Lim, 2014, s. 18).

Hem Deleuze hem de Bazin'in düşüncelerinin izi sürüldüğünde, yavaş sinemanın modernist sinema kavramı ve estetiğiyle aynı soyağacından türediği görülmektedir. Kovacs'ın titizlikle hazırladığı *Modernizmi Seyretmek - Avrupa Sanat Sineması 1950-1980* eseri ise tam da bu soyağacını incelemesi açısından, yavaş sinemanın özgün estetiğinin kaynaklarını aramak adına ön açıcı bir görev üstlenmektedir. Eserinde Modern Avrupa sanat sinemasındaki üç temel eğilim üzerinde duran Kovacs, bu eğilimleri "yeni-gerçekçilik sonrası, yeni roman ve yeni dalga" olarak adlandırmaktadır (2010, s. 222-223). Radikal devamlılık kavramına ayırdığı bölümde ise yeni-gerçekçilik sonrası ve yeni roman eğilimlerinin üzerinde duran Kovacs, iki eğilim arasındaki farkın "anlatı zamanının işleyiş tarzlarında" bulunabileceğini ifade etmektedir. Kovacs'a göre Antonioni'nin ilk filmleri yeni-gerçekçilik sonrası eğilimin örnekleri arasında öne çıkarken, eğilimde yer alan filmlerin başlıca özellikleri uzun çekimlerin kullanılması, yavaş gelişen olay örgüsü, hiçbir şeyin olmadığı "ölü zamanların" yaygınlığıdır. Yeni-gerçekçilik sonrası eğilimde zaman önemli bir otonomiye sahiptir zira uzun çekimler ve bu çekimlerin yavaşlığı, filmin zaman deneyimi ile filmde gelişen olay örgüsü ve eylemler arasında bir ayrım yaratır. Antonioni, Angelopoulos, Ackerman, Wenders, Tarkovsky gibi aralarında yavaş sinema literatüründe kavramla yan yana konulan isimlerin de yer aldığı bir dizi yönetmeni yeni-gerçekçilik sonrası eğilimle ilişkilendiren Kovacs, eğilimi yaratan ana kaynak olarak Yeni-Gerçekçi yolculuk ve gezinme filmlerinin altını çizmektedir (2010, s. 135-136).

Yeni roman eğilimi için Resnais, Marker, Chabrol, Robbe-Grillet ile Tarkovsky'nin bazı filmlerini örnek gösteren yazar, eğilimin belirgin özellikleri arasında anlatı tekniğinin farklı zihinsel ve zamansal boyutların birleştirilmesiyle oluşmasını, böylece iki boyut arasında geçişlerin fark edilmez kılınmasını göstermektedir. Kovacs'a göre her iki eğilimde de filmin inşasındaki en önemli etmen zamanın deneyimlenmesidir. Böylece film evreninde gerçekleşen asıl parça, izleyici tarafından oluşturulmaktadır, izleyicinin yaratıcılığı öykü oluşturan en önemli etmendir. Ancak iki eğilim arasında önemli bir fark da bulunmaktadır, Kovacs için Yeni-Gerçekçilik sonrası eğilimde zamanın akışındaki özgürlük izleyicinin olay örgüsüne bağlı kalmadan zihinsel süreçlerini harekete geçirmesini sağlarken, yeni roman eğiliminin anlatısı izleyicinin zihinsel sürecinde rehberlik görevi üstlenerek belirleyici bir rol üstlenmektedir (2010, s. 136).

Yavaş sinemanın kuramsal çerçevesine bakıldığında, kavramı oluşturan kültürel kaynaklarda olduğu gibi sinemada da hız, zaman, deneyim meselelerinin öne çıktığı ifade edilebilir. Bu olgular sonucunda modernist sinemayla ilişki içerisinde olan yavaş sinemada belirgin birtakım sinematografik tercihlerin varlığından da söz edilmesi mümkündür. Çağlayan'a göre yavaş sinemayı tanımlayan birkaç faktör bulunmaktadır. Bunlar arasında ise uzun çekimlerin kullanımı, hareketsiz veya genişletilen hareketli çerçeveleme, karakterlerin bedensel hareketleri ve sahnelemede belirgin bir yavaşlık, ölü zamanın yayılması, bilinçli bir tercih olarak anlatsal bilgilerin seyirciyi iletilmemesi ve film evreninde neden-sonuç ilişkilerinin eksikliği yer almaktadır (2018, s. 7). Benzer şekilde Jaffe, yavaş sinema filmlerinin görsel stil, anlatı yapısı, tematik içerik ve karakterlerin eylemleri ya da eylemsizliği kaynaklı yavaş olduğunu ifade etmektedir. Kamera önünde fiziksel hareket sınırlanmıştır, kurguda kesmeler nadiren kullanılmakta ve bu durum uzay-zamansal sıçramaları engellemektedir. Uzun çekimler yoğunluktadır. Özellikle de ana akım sinemaya aşina olan seyirciyi seyir deneyimi açısından rahatsız edebilecek olan bu stilistik öğelerle tutarlı olarak, ayrıntılı ve dinamik dekor, aydınlatma ve renkten kaçınma tercihi ile sade bir mizansen kullanımı görülmektedir (2014, s. 3). Aksiyona, hareket-imegeye karşı bir direniş ile düşünme anları yaratarak zaman-imgenin kendisine yönelik bir tercih, sinemada yavaşlık olgusu çerçevesinde anılan yönetmenler arasında yaygındır (Lim, 2014, s. 20).

Özyazıcı'nın yavaş sinema kavramı için ortaya koyduğu genel çerçeve, tanım üzerinde uzlaşılan ve yavaş sinemayı belirleyen özellikleri oldukça net biçimde açıklamaktadır. Özyazıcı'ya göre yavaş

sinema içerisinde üretilen filmler anlatı yapılarında kullanılan ölü zamanla, olay örgüsündeki neden-sonuç ilişkisinin klasik anlatıdan farklı olarak bozuma uğratılmasıyla ve bunun sonucunda dramatik yapıdan uzaklaşan sahnelerin fazlalığı ve hayatın gündelik akışında yer alan rutinler ve sıradanlıkların temsil edilmesiyle ortaklıklar taşımaktadırlar (2020, s. 204). Bu filmlerde çevreye ve kendisine yabancılaşan karakterlerin yaşadığı sıkılganlık hali filmin tamamına yayılmaktadır. İstirap, sıkıntı, monotonluk ve yabancılaşma kavramları ise öyküyü oluşturan temel kavramlardır.

Yavaş sinema, film evreninde gerçekleşen eylemlerin gerçek zamanlı temsilleri aracılığıyla fiziksel mekâna vurgu yapar. İzleyicinin dikkati kameranın üzerinde oyalandığı nesneye çekilmektedir. Filmin doğal hareketi, zamanın uzamsal boyutunun genişletilmesi için ideal bir ortam sağlamaktadır, zira hareketsiz görüntülerin zamansal ilerlemesi, zamanın yoğun işlenirliğinden kaynaklanan bir hareket yanılması çıkarmaktadır. Yavaş sinemaya özgü minimal düzenleme ve çerçeveleme, hareketin ve eylemin izleyicinin gözlerinin önünden gerçek zamanlıymış gibi geçmesine olanak tanımaktadır. Yavaş sinema yönetmenleri, genellikle gerçek zamanı simüle ederek izleyicinin bakışlarının konsantre olmasına izin vermektedirler. Bu nedenle Orban'a göre yavaş sinema, "*zamanı vurgulayan, zamanı fark edilir kılan bazı sinemacıların çalışmalarını tanımlamak için kullanılan*" bir tanımdır (2021, s. 16).

Dwyer ve Perkins de yavaş sinemayı "kendisini diğer sinemalardan veya film yapım anlayışlarından zaman ve süre ile ilişkisi temelinde ayıran bir tür film yapım ve kültürünü tanımlamak için kullanılan" bir terim olarak öne çıkarmaktadırlar. Stil açısından, yavaş sinema genellikle sabit kamera kullanımı, minimum düzenleme ve çerçeve içerisinde azaltılmış veya yavaş hareket ile karakterize edilmektedir (2018, s.103). Çağlayan da yavaş sinemayı diğer filmlerden ayıran özelliğin, hem maddi bedenlerde ya da kamera hareketlerinde hem de anlatı yapısında kendisini gösteren sürekli durgunluk ve monotonluk olduğunu ifade etmektedir. Yavaş sinemanın "yavaş" etiketiyle karakterize edilmesi, zamansallığın ve ilerleme hızının akışını azaltmadaki ısrarı nedeniyle gerçekleşmektedir (2018, s. 6). Yavaş sinemada görüntüde var olan durgunluk, sıradan ya da gündelik eyleme yapılan vurgularla inşa edilmektedir. Yavaş sinema örneği filmlerde amaçsızca dolaşan karakterlerin yemek ve içmek gibi olay örgüsünü geliştirmeyen veya ilerletmeyen günlük aktiviteleri gerçek zamanlı olarak temsil edilmektedir. Karakterlerin bir amacı yok gibidir, bu hareketsiz insanlar dünyayı gözlemlemelerine rağmen onunla anlamlı bir ilişki kuramayan sessiz ve durgun figürlerdir (Boer, 2016, s. 10).

Lim'e göre zaman-imgenin ana inşa aracı olduğu bir yavaşlık sinemasının varlığı, seyirciyi çerçevedeki görüntülerle farklı bir ilişki kurmaya, bu görüntüleri kendi kendine yeten zaman ve mekân birimleri olarak algılamaya davet etmektedir. Seyirci, görüntülerin kendi içlerinde anlamlandığı ve zamanın somut olarak hissedildiği yeni bir deneyimi yavaş sinema aracılığıyla yaşamaktadır (2014, s. 18). Bu nedenle yavaş sinemanın hem zamanı hem de düşünme eyleminin kendisini pekiştiren bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir.

3. Yavaş Sinema ve Tsai Ming-liang Sineması

Tsai Ming-liang, 1957 yılında Malezya'da doğmuştur ancak 1977 yılında drama eğitimi almak için Tayvan'da bulunan Çin Kültür Üniversitesi'ne gitmiştir. Güneydoğu Asya, nesillerdir Çin anakarası haricinde bölgede yaşayan Çin halkına ev sahipliği yapmaktadır. Tsai Ming-liang'ın ailesi de dahil olmak üzere diasporada kalan birçok Çinli, siyasi, ekonomik veya kişisel nedenlerle farklı ülkelere yerleşen "çoklu" göçmen ailelerinden gelmektedir. Bu nedenle Tsai Ming-liang, Çin kültürüne hem içerden hem de dışarıdan bakabilen bir yönetmen konumundadır (Marchetti, 2005, s. 114).

Ming-liang'ın içerisinde yer aldığı Tayvan Yeni Sineması, Tayvan'daki kaçışçı ulusal film endüstrisine güçlü bir karşıtlık olarak ortaya çıkmış ve 1980'ler boyunca uluslararası film festivallerinde önemli başarılar elde etmiştir. Devlet kontrolündeki film endüstrisinden miras kalan "Sağlıklı Gerçekçi" (Healthy Realist) stili modernist estetikle yeniden benimseyen Tayvanlı sinemacılar, Tayvan kimliğini, kültürünü ve tarihini araştıran sinematik bir miras bırakmışlardır. Paradoksal olarak, bu tür yerel kaygılar Batılı izleyicilerin dikkatini çekmiş ve Avrupa sanat sinemasının düşüşte olduğu bir dönemde

Tayvan filmlerinin küresel ölçekte dolaşımını sağlamıştır. Bu durum Tayvan Yeni Sinema hareketinin yirmi birinci yüzyılda yavaş sinemanın yükselişini için hem estetik hem de kurumsal bir arka plan sağlamasına yardımcı olmuştur (Çağlayan, 2018, s. 110). Yavaş sinema denildiğinde akla ilk gelen yönetmenlerden biri olan Tsai Ming-liang, bu mirastan beslenen ancak stilistik ve sinematografik tercihler nedeniyle Tayvan Yeni Sineması'yla ayrışan, Tayvan Yeni Sineması çerçevesinde "İkinci Dalga" olarak anılan yönetmenler arasında yer almaktadır.

Tayvan Yeni Sineması filmlerine benzer şekilde, Ming-liang'ın ilk çalışmaları Tayvan toplumuna içe dönük bir bakıştan oluşmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası film festivallerindeki kayda değer başarıları nedeniyle yönetmenin filmleri, küresel sanat sineması özelinde diğer Tayvanlı sinemacılardan farklı bir rol üstlenmiştir. Yönetmenin filmleri yirminci yüzyılın sonuna gelindiğinde öncelikle cinsel temaları kışkırtıcı bir şekilde tasvir eden ve esas olarak muğlak görüntülere dayanan, uzun çekimin ve zamanı uzatan sahnelerin kullanılmasıyla uluslararası film festivali izleyicilerine hitap etmiştir (Çağlayan, 2018, s. 111). Tsai Ming-liang sineması, yavaş sinemayı belirleyen özelliklerin tümünün görülebildiği, tanımla adeta bütünleşen özel bir filmografidir. Kavramı incelerken öne çıkan durağanlık, sessizlik, uzun çekim, diyalogsuzluk, neden-sonuç ilişkisinin yokluğu gibi temel öğeler, Ming-liang sinemasının bütününe sirayet etmektedir.

Tsai Ming-liang filmlerinde kameranın durağanlığı, çoğu kez öyküsel eylemin durgunluğuyla örtüşmektedir. Bu diegetik durgunluk çoğu zaman karakterlerin hareketlerinin sınırlandırılması veya imkânsız hale getirilmesiyle elde edilmektedir. Örneğin topalladığı için yavaş hareket eden bir karakter, hareketlerinin aksaklığı nedeniyle filmsel zamanı da uzatarak, gerçek zamanlı hale getirmektedir (Lim, 2014, s. 96). "Ölü zaman" olarak da nitelendirilebilecek durağanlık anları, seyirciyi "yavaşlık" ile yüzleşmeye ve akıntıya kapılıp gittiği hayatı da bir dinginlik anı olarak keşfetmeye davet eder. Film evreninde ölü zaman durgunluk ve hareket arasındaki ilişkiyi karmaşıklaştıran zamansal bir sürüklenme, akıntıya kapılma estetiğini vurgular. Bu anların aynı zamanda paylaştığı şey, kameranın durgunluğu, diegetik eylemin durgunluğu ve zamansal bir sürüklenme estetiği aracılığuyla elde edilen bir yavaşlık duygusudur. Lim'e göre Ming-liang sineması, durağanlık anları vasıtasıyla seyirciyi zamanı deneyimlemeye, zamanın akışı üzerine düşünmeye teşvik etmektedir (Lim, 2015, s. 96-97). Yönetmenin filmlerinde kamera, karakterlerin minimal hareketleri ile yavaşça ilerleyen zamanı kaydederek, bedenlerin yorgunluğunu, bekleyişini, yaşamsallığı öne çıkarır (Ivy, 2019, s. 47).

Ming-liang filmlerinde karakterler ya geçmişlerine dair çok az bilgiyle ya da hiç bilgi verilmeden işlenen, geçmişe sahip olmayan, geleceklerine dair herhangi bir netlik bulunmayan bireylerdir. Ming-liang, karakterleri hakkında "(...) *Benim filmlerim kendilerini bulmaya çalışan karakterleri ele alır. Filmlerimde hayatın işleyişini gözler önüne serer ve karakterlerin başına ne geldiğini az olsa bile göstererek onları ön plana çıkartırım*" yorumunu yapmaktadır (Kracier, S. ve Mingliang, C., 2000, s. 587). Varoluşunu anlamlandırmaya çalışan ancak bir şekilde kendisine ve çevresine yabancı kalan karakterler, yaşadıkları olaylar nedeniyle herhangi bir değişim süreci yaşamazlar. Sabit ve durağandırlar. Bu nedenle Birtwistle, Ming-liang sineması karakterleri hakkında "*sürekli bir şimdinin içinde kaybolmuş, geleceğe dair hiçbir vizyona sahip olmayan bu bireyler değişemez veya gelişemez, durağanlığın ürkütücü pençesinden kaçamaz*" ifadelerini kullanmaktadır (2015, s. 87).

Yeh ve Davis'e göre Ming-liang sineması bir yalnızlık sinemasıdır ancak aynı zamanda filmlerde ortada tam bir neden olmasa da ortak bir deneyimi yaşayan, ortak bir tarihin hafızasına sahip olan bireyler de mevcuttur (2005, s. 250). Nostalji apaçık ortadadır ancak aynı zamanda gündelik yaşamın sessiz mihenk taşları olarak rutine, gündelik olanın perdede gösterilmesine dair kararlı bir tutumdan doğan güncelliğe dair bir eleştirinin varlığı da filmlerde izi sürülebilir bir olgudur.

Tsai Ming-liang'ın sinematik evreninin belirli bir özelliği de duyguların sessiz ve bastırılmış olsalar bile sadece insanlara ait olmamasıdır. Şehir ve doğa da canlı ve cansız arasındaki karmaşık bir ilişki içerisinde duygu ve hisleri ifade etmektedir. Beden, şehrin farklı uyaranlarına tepki verir, tamamen onun bir parçası olur. Aynı zamanda doğa -yani yağmur ve su- bireyin ifade edemediği duyguları ifade

ederek insan ilişkilerine yanıt vermektedir. Metropolün kanalizasyonlar, su boruları ve çatılara yağın yağmurlar ile yeniden inşasında, bastırılmış duyguları ifade etmeye yönelik simgelerin varlığını tespit etmek mümkündür (Neri, 2008, s. 402).

Yavaş sinemanın mihenk taşlarından olan Tsai Ming-liang sineması, kavramın öncü örneklerini ortaya çıkaran önemli bir filmografiye sahiptir. Bu filmografinin tamamı yavaş sinema anlayışının etkisinde olsa da yönetmenin bazı filmlerinde yavaşlığın estetiği daha da ön plana çıkmakta ve yeni tartışma başlıkları açılmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın ilerleyen kısmında yönetmenin filmografisinde önemli bir yere sahip olan *Goodbye, Dragon Inn* filmi yavaş sinema kavramı bağlamında incelenecek, kavrama ilişkin belirgin özellikler film üzerinden detaylandırılacaktır.

4. Yavaş Sinema Kavramı Bağlamında Tsai Ming-liang'ın *Goodbye, Dragon Inn* (2003) Filminin İncelenmesi

Tayvan'ın başkenti Taipei'de geçen *Goodbye, Dragon Inn* (2003), Asya dövüş sanatları filmi türü wuxia'nın önemli örneklerinden biri olan *Dragon Inn* (1967, King Hu) filminin son kez gösterildiği ve bu gösterimin ardından kapanacak olan bir sinema salonunu mekan olarak seçmektedir. Fiziksel ömrünü tamamlamakta olan Fuhe Büyük Salonu'nun son gününe odaklanan film, kentlileşen ve endüstriyelleyen bir toplumda yok olmaya yüz tutan seyir deneyimlerinin azalmasından yakınarak, salonun kendisini modernite karşısında son nefesini veren bir karakter olarak ele almaktadır.

Wijaya'ya göre *Goodbye, Dragon Inn* sadece bir sinema salonunun kapanmasının değil, aynı zamanda sinemanın altın çağının bitişinin yasını da tuttuğunu ifade etmektedir. Film, veda edemediği bu altın çağı kendi içinde arşivlemektedir (Wijaya, 2021, s. 74). Film gösterimine ev sahipliği yapan Fuhe Salonu, endüstriyelleyen sinema salonu tekelciliği öncesi, genellikle tek binada bulunan ve geniş oturma kapasitesine sahip olan çok katlı sinema salonlarını temsil etmektedir. Salonun varlığı, gösterim süreçlerinin dijitalleşmesi ve endüstriyelleşmesi öncesindeki seyir deneyimini tek başına yaşama hissini pekiştirerek nostaljik bir atmosferin içine yerleşmekte, sinemaya gitme deneyiminin kitlelerle yapıldığı günleri, çözülmeye başlayan kültürel ve sosyal bağların duygulanımlarını yeniden hatırlatmaktadır. Chan'a göre odak noktasını film yapımının değil de film seyrinin, tüketiminin görselleştirilmesine kaydıran film, aynı zamanda bir metasinema örneğidir (Chan, 2007, s. 91-93). Filmin büyük bölümünde seyirci hem *Dragon Inn*'i hem de *Dragon Inn*'i çevreleyen *Goodbye, Dragon Inn* filmi izlemektedir. Bu nedenle filmin izleme kültürlerine, seyir deneyiminin kendisine ve sinemasal bakışa vurgu yaptığı da söylenebilir.

Goodbye, Dragon Inn, ikili bir bakış trafiği ile açılmaktadır. Perdedeki filmi izleyen seyircinin bakışı ile onları izleyen seyircinin bakışı birbirleriyle örtüşürler. Ming-liang, filmin açılışında kullandığı "wuxia" filmlerinin açılış sahnelerine benzeyen siyah fon üzerine kırmızı renkle yazılmış stilistik sözcükler ile iki film arasındaki ayrılığı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Jenerikte yer alan bu sözcükler Ming-liang'ın filmiyle ilgilidir ancak jenerik sırasında duyulan sesler ve jenerik sekansının biçimsel özellikleri iki filmi birleştirmektedir. Devam eden planlarda da bu durumun örnekleri görülebilmektedir. Tsai Ming-liang filmi izleyen seyirci, devam eden sahnede üst üste binen kareler görmekte, yönetmen *Dragon Inn* filmi salondaki izleyicilerin görebileceği gibi görmesini sağlamaktadır. Böylece aynı sahne içerisinde iki farklı seyir deneyimi yaşanır. Daha sonrasında ise kamera uzaklaşır ve seyirciler ve kapladıkları alan da benzer şekilde görünür hale gelir. Bu durum Ming-liang'ın filmi ile *Dragon Inn* arasında bir kopukluk yaratır. Kısaca Ming-liang, seyircisi ile salondaki seyirci arasındaki mesafeyi salona odaklanarak kapatır (Chan, 2007, s. 94). Filmin devamında seyir deneyimine yakın tanıklık etme süreci geriye çekilir ve kamera salonda gezinen karakterlere odaklanmaya başlar.

Film boyunca sık sık hem uzun çekimler hem de derin odak tekniği kullanılmaktadır. Uzun çekimlerde kamera, uzun bir süre boyunca odağını belirli bir yerde tutmaktadır. Kamera, karakterlerin hareketlerini vurgulamak için farklı açılara kesme yapmadan, çekim boyunca hareket etmelerine izin vermektedir. Derin odak tekniği ile yönetmen, nesnelere yakın çekimle odaklanmak yerine kamerasını çerçeve içinde

bir noktaya odaklayarak uzun çekimlerin kullanımını pekiştirmektedir (Wood, 2007, s. 105). *Goodbye, Dragon Inn*, Ming-liang'ın uzun çekim tekniğiyle yarattığı yavaşlık ve durağanlık sinemanın radikal bir örneğidir. Filmde yer alan plan sayısı 86 iken, bu planların yalnızca 10 tanesinde kamera hareketi bulunmaktadır (De Luca, 2017, s. 165). *Goodbye, Dragon Inn* diğer yavaş sinema örneklerinde olduğu gibi durağandır. Aksiyon minimaldir ve sinema kompleksi içindeki bir dizi karakteri takip eder. Ming-liang sinemasının yapıtaşı olan sabit uzun çekimler, diyalog azlığı ve neden-sonuç ilişkisine bağlanmayan anlatı yapısından oluşun filmde, perdede *Dragon Inn* (1967) filmi gösterilmeye devam edilirken sinema salonu içinde gezinen karakterlere odaklanılır. İlişki arayan eşcinsel Japon turist (Kiyonobu Mitamura); Ming-liang'ın değişmez oyuncusu Lee Kang-sheng'in canlandırdığı film makinisti ve salonda makinisti bulmak için gezinen ayağı aksayan biletçi kadın (Chen Shiang-chyi) kameranın takip ettiği ana karakterlerdir (De Luca, 2016, s. 32). Yönetmenin diğer filmlerinde olduğu gibi minimum diyalog ve yavaşlık ile bezenen anlatı, izleyicinin dikkatini oyuncuların fiziksel hareketlerinin ayrıntılarına yoğunlaştırır.

Wijaya, filmde yer alan karakterleri üç gruba ayırmaktadır. İlk grup orijinal *Dragon Inn* filminde rol alan Shih Chun ve Miao Tien'dir. Bir zamanın aktörleri, birer izleyiciye dönüşerek kendi filmlerini seyretmektedir. İkinci grup ise biletçi kadın (Chen Hsiang-chi) ve makinist (Lee Kang-sheng) karakterleridir. Son olarak ise, filmde gezinen karakterleri örnek gösteren Wijiva, bunlar arasında Japon Turist (Mitamura Kiyonubu), queer bir erkek (Chen Chao-jung) ve diğer seyircileri işaret etmektedir (2021, s. 75). Filmi inceleyen araştırmacıların çoğu, özellikle biletçi kadın karakteri üzerinde durmuşlardır. Karakterin fiziksel bir engeli bulunmaktadır, engeli nedeniyle yavaş ve dikkatli hareket etmek zorunda kalan karakterin hareketleri gerçek zamanlı olarak temsil edilir. Lim'den aktaran De Luca, filmin ana karakterleri arasında sayılabilecek birinin yürüme gücünün çekem bedensel engelli bir kadın olması neticesinde karakterin görüldüğu sahnelerde artan bir yavaşlık hissine katkıda bulunduğunu, böylece uzun çekimlerin gerçek sürelerinden daha yavaş ve daha uzun hissettirdiğini vurgulamaktadır (aktaran De Luca, 2017, s. 165). Karakterin yavaşlığı filmin de yavaşlığını sağlamakta, durağanlık hareketin uzun süreliliğinden doğmaktadır.

Filmin durağanlığına ilişkin en önemli sahnelerden biri, gösterimin bitişıyle beraber salona girip temizlik yapan biletçi kadının sabit kamera açısıyla uzun çekiminde görülebilir. Çerçeveye sağdan giren kadın, zemini yavaşça süpürerek merdivenlerden çıkar, salonun diğer tarafındaki merdivenlere geçerek aşığı iner ve çerçeveyi giriş yaptığı yönün tersinden, soldan terk eder. Tüm sahne kesintisiz olarak yaklaşık üç dakika sürmektedir. Sahnedeki işitsel ögeler, kadının kullandığı protez bacağın tıkırtılarından ve ayak seslerinden oluşmaktadır. Kadın çerçeveden çıktıktan sonra kamera uzun bir süre daha insan varlığından yoksun olan salonu kaydetmeye devam eder. Toplamda yaklaşık 6 dakika süren ve kamera hareketi içermeyen bu planda zaman biletçi kadının topallama hareketleriyle daha da yavaşlatılmış ve nihayetinde değişiklik göstermeyen bir boş alan görüntüsüne indirgenmiştir (De Luca, 2016, s. 28).

Aynı sahne üzerinde duran Çağlayan da neredeyse hiçbir eylemin gerçekleşmediği çekimlerde, uzun çekim nedeniyle nostaljik bir duygu yaratıldığını ifade etmektedir. Ancak yazara göre boş sinema salonunun aşırı uzun çekimi, izleyicinin sabrını deneyerek bir dayanıklılık testi haline gelmektedir. Bir yandan da planın tüm içerdıği boşluk, izleyicide uyanması muhtemel olan duyguların müzakere edilmesine izin verir ve izleyiciyi öznel olsa da sessizce eleştirel, dinamik ve aktif bir düşünme sürecine dahil eder (2018, s. 151-152). Chan ise biletçi kadının karakterinde, yerine getirilmemiş arzusunun ve insani kopukluğun bir temsilini de görmektedir (2007, s. 97). Karakter, sinema salonunun kapanacak olduğunu bilmesine rağmen tuvaletleri temizlemeye ve salonla ilgilenmeye devam etmektedir. Hayaletimsi bir figür olarak öne çıkan karakterin bu durumu, nihayete eremeyen bir arzu duygusuyla pekiştirilir. Film boyunca makinisti arar ancak hiçbir şekilde ulaşamaz. Boşa düşen, sonuçlanmayan ve bir noktada romantik ögeler taşıyan bir arayışın içinde oluşu filmin son sahnelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Makinist kapanan salonu terk ettiği sırada onu gölgeler arasından izlemesine rağmen seslenmez, yanına gitmez ve böylelikle bir bağ kurmak adına son şansını da yitirir. Ming-liang, hem

kendisinin hem de yavaş sinema olgusunun sıklıkla kullandığı kaybetme, yalnız kalma ve yabancılaşma temalarını bu sahnelerde somutlaştırır ve durağanlaştırır.

Son olarak, filmin hem salon hem de karakterler üzerinden yarattığı bu temalara değinmek gereklidir. Filmde yer alan geçmişe özlem ve nostalji duygusu, *Dragon Inn* filminin oyuncularını karşı karşıya geldiğinde gözler önüne serilmektedir. Filmin son diyalogları, iki karakter arasındaki konuşmada sarf edilir. Nihayetinde “artık sinema salonlarına kimsenin gitmediği” görüşü karakter tarafından aktarılır. De Luca’ya göre bu sahneyle birlikte düşünöldüğünde salonun girişinde yer alan afişler, fotoğraf ve film şeritlerinin görünürlüğü “sinemanın ölümlü”ne işaret etmektedir (De Luca, 2017, s. 168). De Luca filmde söz konusu olan temel tartışmanın geleneksel izleyiciliğin krizine dair olduğunu ifade eder. Kapanan sinema salonundan izbe ve insansız mekanlara uzanan seyir deneyimi, sinemanın geldiği noktaya dair geçmişe bir özlem duyulduğunu, Ming-liang’ın “sinemanın ölümlü”ne ilişkin endişeli olduğunu ortaya koymaktadır. Film aracılığıyla sinemanın geçmişi, şimdisi ve geleceğine ilişkin estetik deneyimleri imlenmekte ve bu deneyimler seyirci figürü etrafında bir araya gelmekte, tartışılmaktadır (De Luca, 2017, s. 173-174). Dijitalleşen dünyada ne sinema salonu ne de peliköl ayakta kalamamış, geçmişin birer öznesi haline gelmişlerdir.

Ölüme, yitip gitmeye yapılan vurgu sinema salonunun imajlarında kendine yer bulmaktadır. Salon, yıkılmaya yüz tutmuş, su sızdıran bir yapı olarak neden orada olduklarını anlamadığımız hayalet benzer figürlere ev sahipliği yapmaktadır. Atmosfer, perili bir ev gibidir. Titreşen ampuller, uzun karanlık koridor ve geçitler, döner merdivenler, dökölmekte olan duvarlar, gıcırdayan kapılar, sızdıran çatılar ve perdeden yansıyan ışıkla adeta hayalet bir salon imgesi görölmektedir (Chan, 2007, s. 95-96). Gösterilen film sona erdiğinde ortadan kaybolan seyirciler, yıkık sinema salonu, hayalet figürler, sinemanın yitirilmesine ilişkin görsel bir yorum sunmaktadır. *Goodbye, Dragon Inn* gündelik hayatın önemli bir bölümünü işgal eden eğlence, sosyal toplanma ve entelektüel faaliyet gibi birçok toplumsal ve bireysel ihtiyacı karşılayan sinemanın geçmiş günlerine özlem duymaktadır. Karakterler bağlantı kuramadıkça, film aynı zamanda ortamın, yok olmanın eşiğinde olan bir sanat formunun ölümlünün yası haline gelmektedir (Çağlayan, 2018, s. 148).

Sonuç

Modern hayatın hızı ve tüketimi teşvik eden yapısına karşı bir muhalefet odağı olarak ortaya çıkan “yavaş” hareketler, endüstriyel toplumun kuşatmasına karşı direnç göstermiştir. Yavaş yemekten seyahate kadar birçok alanda kültürel bir zemin oluşturan bu hareketlerin etkisi sanata, sanat özelinde sinemaya da ulaşmıştır. Sinemada “yavaşlık”, büyük ölçüde durağan kamera hareketleri, kesmenin tercih edilmediği uzun çekimler, neden-sonuç ilişkisine bağlı olmayan anlatı yapısı gibi özelliklerle öne çıkan “yavaş sinema” kavramını ile literatürde özellikle 2000 sonrası yıllarda önemli bir yer edinmiştir. Sinemada yavaşlığın izi modernist sinema estetiğine kadar sürülebilirken, günümüzde yavaş sinema çerçevesinde eserler üreten yönetmenlerin varlığı da aslında kavramın yeni ve çağdaş bir anlam taşıdığını, güncel bir söylem olduğunu kanıtlamaktadır. Durağanlığın, sessizliğin, düşünmenin sineması olan yavaş sinema, sinematografik tercihlere işaret etmesi nedeniyle bir dizi yönetmenle birlikte anılmaktadır. Malezya doğumlu bir Tayvanlı olan Tsai Ming-liang, kavramla en çok ilişkilendirilen yönetmenlerden biridir. Yavaş sinemaya atfedilen biçimsel ve anlatsal tüm özellikleri bünyesinde barındıran Ming-liang filmografisi, kavramını genişletmek ve algılamak adına önemli ögeler içermektedir. Yönetmenin *Goodbye, Dragon Inn* (2003) filmi de yavaş sinema başlığı altında değerlendirilmekte ve önemli örnek olarak görölmektedir.

Ming-liang’ın yönettiği *Goodbye, Dragon Inn* filminin çalışmamızda incelendiği üzere yavaş sinemanın belirleyici tercihlerini bünyesinde taşıdığı söylenebilir. Yönetmenin beşinci uzun metrajlı olan film, kapanmak üzere olan bir sinema salonunda yapılan son film gösterimini merkezine almakta, mekân olarak sinema salonunun eskimeye yüz tutmuş yapısını kullanmaktadır. Filmin tek bir mekanda geçişi yavaş sinemanın minimalist nitelikleriyle de örtüşmektedir. Yavaş sinemanın belirleyici özellikleri olarak çalışmamızda ifade edilen sabit uzun çekimler, diyalog yokluğundan kaynaklanan sessizlik, olay örgüsünün bulunmayışı ve eylemlerin gerçek zamanlı temsilleri gibi unsurlar, filmin sinematografik

özelliklerinin yavaş sinema kavramıyla bağlantısına işaret etmektedir. Yavaş sinemanın diğer örneklerinde olduğu gibi yavaşlığın ve durağanlığın egemen olduğu filmde derin odak tekniği kullanılmakta, karakterlerin farklı açılara kesmeler gerçekleştirilmeden tek planda hareket etmesine imkân tanınmaktadır.

Goodbye, Dragon Inn yavaş sinemanın anlatı, biçim ve zamanla kurduğu ilişkinin açıkça görülebildiği önemli bir eserdir. Ancak filmin konusunun da yavaş sinemanın düşünsel arka planıyla önemli bir bağ kurduğunu ifade etmek gerekmektedir. Filmin başlangıcında döneminin en popüler yapımları arasına giren *Dragon, Inn* gösterilmekte, sinema salonu seyirciyle dolup taşmaktadır. Ancak günümüze gelindiğinde aynı film, kapanmakta olan bir sinema salonunda ve artık popülerliğini yitirmiş bir film türünün parçası olarak bir elin parmağını geçmeyecek seyirciye gösterilmektedir. Eski sinema salonları hiç izleyici çekememekte veya kapanmaktadır. Geleneksel izleme pratikleri, hızlanan hayat akışı ve değişen seyir deneyimi karşısında yenik düşmektedir. Çalışmada incelendiği üzere yavaş sinemanın düşünsel kaynakları, endüstriyelleşen toplumun hızına karşı çıkıştan beslenmektedir. Bu nedenle *Goodbye, Dragon Inn* filminin anlatı, biçim ve zamanla kurduğu bağın aynı zamanda endüstriyelleşmeye karşı bir tepki haline geldiği ve filmin bir dönemin sonunu imlediği ifade edilebilir. Seyir deneyimine dayanan yavaş sinema filmleri, hızlılıkla bağdaşan ana akım sinemanın karşısında aykırı örnekler olarak konum almaktadırlar. Seyircinin seyir deneyimini zorlaştıran, kimi eleştirmenlerce “sıkıcı” olarak anılabilen yavaş sinema örneklerinde rastlanan filmlerin durağanlığı, kameranın uzun ve sabit çekimleri, olay örgüsünün olmayışı gibi etmenler, yeni ve bağımsız bir sinema dilinin altını çizmekte ve yavaşlığın kültürel boyutlarına yenisini eklemektedir. Hareketin kısıtlandığı yavaş sinemada, imaj ve ses bombardımanı altında kalan seyirciye alternatif bir seyir deneyimi sunulmaktadır. Düşünmek için boşluklar yaratan yavaş sinema örnekleri, sinemanın kendisine dair düşündürme yolları açmaktadırlar. “Ölü zamanlar” aracılığıyla yavaşlığı sağlayan bu filmler sinemanın dijitalleşmediği, hala toplumsal bir etkinlik olarak salonlarda icra edildiği geçmiş dönemlere dair bir nostalji duygusu da yaratmaktadırlar. Sonuç olarak, akıntıya karşı çıkan filmler hem yavaş sinemanın gelişkin örnekleri olarak karşımıza çıkmakta, hem de yeni bir seyir deneyimini müjdelemektedirler.

Kaynakça

- Bazin, A. (2011). *Sinema Nedir* (çev. İbrahim Şener). Doruk.
- Birtwisle, A. (2015). Heavy Weather: Michelangelo Antonioni, Tsai Ming-liang, and The Poetics of Environmental Sound. *Quarterly Review of Film and Video*, 32(1), 72-90.
- Boer, J. (2016). *Watching Paint Dry. An Investigation Into Film Style and Time Experience in Viewing Slow Cinema*. Elephant & Castle, 14. 5-41.
- Bordwell, D. & Thompson, K. (2011). Good and Good for You <http://www.davidbordwell.net/blog/2011/07/10/good-and-good-for-you/> Erişim Tarihi: 22.07.2023.
- Çağlayan, E. (2018). *Poetics of Slow Cinema: Nostalgia, Absurdism, Boredom*. Palgrave Macmillan.
- Chan, K. (2007). Goodbye, Dragon Inn: Tsai Ming-liang's Political Aesthetics of Nostalgia, Place, and Lingering. *Journal of Chinese Cinemas*, 1(2), 89-103.
- Ciment, M. (2003) *The State of Cinema*. <https://web.archive.org/web/20040325130014/http://www.sfiff.org/fest03/special/state.html> Erişim Tarihi: 22.07.2023.
- Dargis, M. & Scott, A.O. (2011). *In Defense of Slow and Boring* <https://www.nytimes.com/2011/06/05/movies/films-in-defense-of-slow-and-boring.html> Erişim Tarihi: 22.07.2023.

- De Luca, T. (2016). Slow Time, Visible Cinema: Duration, Experience, and Spectatorship. *Cinema Journal*, 56(1), 23-42
- De Luca, T. (2017). Watching Cinema Disappear: Intermediality and Aesthetic Experience in Tsai Ming-liang's *Goodbye Dragon Inn* (2003) and *Stray Dogs* (2013). J. Gibbs, D. Pye (Ed.) *The Long Take*. (ss. 163-176). Palgrave Macmillan.
- De Luca, T., & Jorge, N. B. (2016). *Slow Cinema*. Edinburgh University Press.
- Dwyer, T., & Perkins, C. (2018). Passing Time: Eye Tracking Slow Cinema. T. Dwyer, C. Perkins, S. Redmond, J. Sita. (Ed.) *Seeing into Screens: Eye Tracking and the Moving Image*, (ss. 103-125). Bloomsbury Publishing.
- Flanagan, M. (2008). *Towards an Aesthetic of Slow in Contemporary Cinema*. http://www.16-9.dk/2008-11/side11_inenglish.html Erişim Tarihi: 22.07.2023.
- Ivy, I. (2019). *Taiwan Cinema, Memory, and Modernity*. Springer.
- Jaffe, I. (2014). *Slow Movies*. Columbia University Press.
- James, N. (2010) Passive Aggressive. *Sight and Sound*. 20(4). 5.
- Kovacs, A. (2010). Modernizmi Seyretmek: Avrupa Sanat Sineması 1950-1980 (çev. Ertan Yılmaz). De Ki Yayınları.
- Kraicer, S, Mingliang C. (2000) Interview with Tsai Ming-liang. *positions: east asia cultures critique*. 8(2). 579-588.
- Lim, S. H. (2014). *Tsai Ming-liang and a Cinema of Slowness*. University of Hawaii Press.
- Lim, S. H. (2015). Temporal Aesthetics of Drifting: Tsai Ming-Liang and A Cinema of Slowness. T. De Luca & T, N.B. Jorge (Ed.), *Slow Cinema* (ss. 87-98). Edinburgh University Press.
- Marchetti, G. (2005) On Tsai Mingliang's *The River*. C, Berry & F, Lu. (Ed.) *Island on the Edge: Taiwan New Cinema and After*. (ss. 113-126). Hong Kong University Press.
- Nagib, L. (2016). The Politics of Slowness and The Traps of Modernity. T. De Luca & T, N.B. Jorge (Ed.), *Slow Cinema* (ss. 25-46). Edinburgh University Press.
- Neri, C. (2008). Tsai Ming-liang and the Lost Emotions of the Flesh. *positions: east asia cultures critique*, 16(2), 389-407.
- Orban, C. (2021). *Slow Places in Béla Tarr's Films: The Intersection of Geography, Ecology and Slow Cinema*. Rowman & Littlefield.
- Orr, J. (1997). *Sinema ve Modernlik* (çev. Ayşegül Bahçıvan), Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özyazıcı, K. (2020). Nuri Bilge Ceylan ve Yavaş Sinema. *sinecine: Sinema Araştırmaları Dergisi*, 11(2). 193-225.
- Wijaya, E. (2021). Screening Today: The Visible and Invisible Worlds of Tsai Ming-liang's *Goodbye, Dragon Inn*. *Discourse*, 43(1), 65-97.
- Wood, C. (2007). Realism, Intertextuality and Humour in Tsai Ming-liang's *Goodbye, Dragon Inn*. *Journal of Chinese Cinemas*, 1(2), 105-116.
- Yeh, E. Y., Davis, D. W. (2005). *Taiwan Film Directors: A Treasure Island*. Columbia University Press.